

MIKLÓS PÉTER

TEMESVÁRTÓL SZEGEDIG
TRIANON HATÁSA A CSANÁDI EGYHÁZMEGYE ÉLETÉRE
ÉS GLATTFELDER GYULA PÜSPÖK TEVÉKENYSÉGÉRE

1. Bevezetés

Glattfelder Gyula a csanádi egyházmegye élére való kinevezésekor a világ egyik legfiatalabb püspökeként lépett főpásztori szolgálatba, s ő az első csanádi püspök, akinek hivatalosan is Szeged volt a székhelye. Nevéhez fűződik a szegedi Dóm fölszentelése, a püspöki székház és a papnevelő intézet megépítése. S bár a román hatóságok kiutasították Románia területéről, olyan nagyformátumú személyisége volt kora katolicizmusának, hogy élete végén kalocsai érsekké is kinevezték, sőt a magyar kormány hercegprímásként, a magyar katolikus egyház vezetőjeként is szívesen látta volna. Mindezek mellett népszerű hitszónok és számos kérdésben állást foglaló közéleti szereplő, valamint a budapesti egyetem tudós professzora is volt.

Az alábbiakban Glattfelder Gyula papi szolgálata, püspöki pályája, közéleti és politikai szerepvállalása kerül ismertetésre – különös tekintettel a trianoni békediktátumnak a csanádi egyházmegyére és Glattfelder püspök munkásságára gyakorolt – negatív – hatására.¹

2. Glattfelder életútjának első szakaszai

Glattfelder Gyula Sándor 1874. március 18-án született Budapesten. Német eredetű iparoscsalád gyermeke volt. Édesapja Glattfelder Jakab (1843–1912) kocsigyáros, édesanyja Kováts Hermina (1859–1926). Egy nővére, Olga Katalin és egy öccse, Dezső született még. Glattfelder Jakab – és három gyermeke

---

1 Zombori István szerk. (1995): Igazságot – szeretettel! Glattfelder Gyula élete és munkássága. METEM–KÉSZ. Budapest–Szeged. 1–203. old.

– számára I. Ferenc József ausztriai császár és magyar király 1911. május 12-én (tehát már fia püspökké való kinevezése után) magyar nemesi címet, díszes címert és a „móri” nemesi előnevet adományozta.

Glattfelder Gyula középiskolai tanulmányait előbb Budapesten a piaristáknál (1883 és 1889 között), majd Esztergomban a bencésekénél (1889-től 1891-ig) végezte. Később a fővárosi Központi Papnevelő Intézetben töltötte teológushallgatói éveit, majd ezek leteltével 1896. október 15-én pappá szentelték. Budapesten hitoktatóként dolgozott, s kiemelten fontosnak tartotta a fiatalok lelkipásztori gondozását. Ennek jegyében 1900-ban – saját vagyonából – megalapította a pesti Szent Imre Kollégiumot, s később még több ilyen elnevezésű intézményt szervezett: Budán, Temesvárott és Szegeden, valamint ezek fenntartására létrehozta a Szent Imre Internátus Egyesületet.

Népszerű és elismert hitszónok volt, a fővárosi egyetemi templomban bemutatott szentmiséi és az azokon elmondott szentbeszédei nagyszámú érdeklődőt vonzottak, valamint 1901 és 1906 között szerkesztette az *Örökimádás* című hitbuzgalmi folyóiratot. Mindezek mellett a tudományokban való elmélyülésre is volt lehetősége. 1897-ben doktori fokozatot szerzett a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karán, mégpedig kánonjogi – azon belül is egyházi közigazgatási – témakörből. Disszertációjának címe: *A plébánosok jogai és kötelességei a plébániai javadalom és jövedelem körül.*

Tudományos munkásságára tekintettel, ugyanakkor hitszónoki és gyakorlati lelkipásztori rátermettségének elismeréseként mindössze harmincnégy évesen a Pázmány Péter Tudományegyetem teológiai fakultásának professzora lett. Az uralkodó 1909. február 8-án nevezte ki nyilvános rendes egyetemi tanárrá, s a homiletika – egyházi szónoklattan – oktatását bízta rá. A fiatal professzor egyetemi karrierje nem tartott sokáig, hiszen alig több mint két évvel később I. Ferenc József a csanádi megyéspüspöki méltóságot adományozta neki. Az egyetemi katedrájától 1911. május 1-jével vált meg.

3. A csanádi egyházmegye élén

3.1. Kinevezése és a nehéz évek

Glattfelder Gyulát 1911. március 18-án nevezték ki a csanádi egyházmegye főpásztorává. Május 14-én szentelték püspökké, főpapi székét egyházmegyéje

központjában két héttel később foglalta el. Püspöki jelmondata: *Iustum amore!* – Igazságot szeretettel! A csanádi püspökség székhelye akkoriban Temesvárott volt. Az egyházmegye óriási kiterjedésű volt. Területén számos ortodox, református, evangélikus, görög katolikus, izraelita vallású ember élt, valamint rengeteg nemzetiség (a magyarok mellett többek között románok szerbek, németek, szlovákok, ruszinok, bolgárok) lakta, amelyek közül többnek a tagjai a katolikus püspök joghatósága alá tartoztak.

Az új püspök ekkoriban harminchét éves volt. A csanádi egyházmegye papsága ekkoriban még nem fogadta osztatlan lelkesedéssel. Sokan közülük ugyanis Németh József címzetes isaupolisi püspök, Scopi választott püspöke, csanádi püspöki helynök kinevezését várták. Az akkor már három megyéspüspök mellett szolgált segédpüspök, Németh József akkor nyerte el a papi rend legmagasabb fokozatát a püspöki konszekrációval, amikor Glattfelder még csak egy hónapos csecsemő volt: tehát annyi ideje volt püspök, mint amennyit addig Glattfelder Gyula élt. Ezért mondta Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszteri éveiben Németh József kapcsán: „Ha csak egy napra is, de kineveztetem püspöknek”. Végül Glattfelder fiatalos lendülettel látott az egyházmegye vezetéséhez, Németh József pedig 1916-ban bekövetkezett haláláig hűségesen szolgálta az ifjú főpásztort.²

Nehéz időszakban volt Glattfelder Gyula csanádi püspök: előbb az első világháború megpróbáltatásai, majd az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása jelentettek nagy kihívást.³ Ezek következtében megszűnt a történelmi Magyar Királyság, s a trianoni állam területén a csanádi egyházmegyének mindössze töredéke maradt. Ráadásul Temesvár, a püspöki székhely – s így az egyházi előírásoknak megfelelően maga a főpásztor is – Románia területén volt.

2 Németh Józsefről: Miklós Péter (2004): *Város, egyház, társadalom. Tanulmányok a szegedi katolicizmus történetéről.* Bába Kiadó. Szeged. 267–271. old.

3 Vö. Gulyás László (2012): *A Horthy-korszak külpolitikája.* 1. köt. Az első évek. 1919–1924. Attraktor Kiadó. Gödöllő. 1–183. old.; Vizi László Tamás (2016): *A sérelmi politizálástól a nemzeti összetartozásig. Trianon, revízió, határkérdés, nemzetegyesítés (1920–2010).* CEPoliti. Budapest. 1–303. old. A szűkebb térség, azaz a Délvidék történelmi folyamatairól lásd. Gulyás László (2012): *A Délvidék története 2. A török kiűzésétől Trianonig 1683–1920. Közép-Európai Monográfiák 6.* Egyesület Közép-Európa Kutatására. Szeged; Gulyás László (2013): *A Délvidék története 3. Trianontól a királyi Jugoszlávia összeomlásáig. Közép-Európai Monográfiák. 8.* Egyesület Közép-Európa Kutatására. Szeged.

A csanádi püspökség területének hatvanegy százaléka (24 963 négyzetkilométer) került Romániához százötvennégy plébániával és több mint félmillió hívővel. Az újonnan létrejött délszláv államban püspökségünk huszonhat százaléka (9 387 négyzetkilométer) maradt. Az ott élő több mint kétszázezer katolikus lelkipásztori ellátását hatvankét plébánia végezte. A trianoni Magyarországot mindössze az egyházmegye területének tizenhárom százaléka (562 négyzetkilométer) illette. A magyarországi harminchárom plébánián működő papság százkilencvenezer hívőt szolgált.

A román impérium alá került Temesvár püspökeként Glattfelder Gyula mind a római katolikus egyház érdekei mellett, mind a magyar nemzetiséget ért sérelmek ellen fölemelte a szavát a szószékről és a hírlapok hasábjain egyaránt. Emiatt igencsak népszerűtlenné vált a román ortodox egyházat pozícionálni kívánó és a magyar kisebbséget megbéklyózni akaró román hatóságok szemében.⁴

Az egyik korabeli bánási román újság már 1920 novemberében „*Ki Horthy ügynökeivel*” címmel közölt írást, amelynek éle kifejezetten a csanádi püspök ellen irányult. A cikk szerzője arra kérte a román kormányt, illetve a katolikus egyház központi szervét, az Apostoli Szentszéket, hogy „mentesítsen bennünket e főpap jelenlététől Temesváron”, hiszen – mint írta – „a püspöki ruha alatt nem csupán Horthy ügynökségének egy utálatos alakja rejtőzik, de a magyar irredentizmus propagandistája is”.

Glattfelder püspök 1921 júliusában egyik pásztorlevelében nyíltan szembe fordult a román agrárreform intézkedéseivel, azoknak a magyar egyházi iskolák anyagi alapját – és ezzel létét – fenyegető volta miatt. A román kormány ettől kezdve még határozottabban követelte Rómától leváltását. Végül 1923 márciusában a román hatóságok egyszerűen kiutasították az ország területéről a püspököt.

Jellemző a Glattfelderhez való hivatalos román viszonyulásra, hogy kiutasításának és azt megelőző sajtókampánynak a történetét – már a magyarországi rendszerváltozás és Ceausescu romániai diktatúrájának bukása után is – csak álnéven merte publikálni egy jeles aradi magyar történész.⁵

4 Lásd bővebben: Miklós Péter (2016): Furcsa fordulatok. Trianon hatása Szeged és a csanádi püspökség történetére. Szeged, 2016/7–8. szám 16–17. old.

5 Béltékny József [Glück Jenő] (1996): Sajtóvisszhangok Glattfelder Gyula temesvári püspöki működésének utolsó éveiből. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1996/3–4. szám 137–153. old.

3.2. Az egyházmegye elszakított részeinek további sorsa

Az Apostoli Szentszék az egyházmegye Romániához csatolt területének vezetését a német származású Pacha Ágoston temesvári kanonokra – mint kinevezett apostoli kormányzóra – bízta. Nem sokat kellett azonban várni a helyzet végleges kánonjogi rendezésére.

XI. Piusz pápa ugyanis *Solemni conventione* kezdetű apostoli konstitúciójával 1930 júniusában a Romániához került részen létrehozta a temesvári püspökséget, amelynek élére október 16-án a már említett Pacha Ágostont nevezte ki. A hivatalába november végén beiktatott főpásztor gyorsan megszervezte az új egyházmegye területét, létrehozván nyolc főesperességet és tizenhat esperesi kerületet.

A csanádi püspökség Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz került része – a bánáti apostoli kormányzóság – ordináriusa előbb a csanádi püspök, majd a belgrádi érsek lett, akik helynökké Kovács István, később Szabó Márton nagybecskereki plébánost nevezték ki. VI. Pál pápa 1972-ben állította föl a nagybecskereki püspökséget, amelynek része lett az egykoron egyházmegyénkhez tartozó terület is.

3.3. Glattfelder szegedi tevékenysége

A főpapi székvárosából elűzött csanádi püspök előbb a makói püspöki rezidencián, illetve a budai Szent Imre Kollégiumban lakott, majd a Szegedi Római Katolikus Tanítóképző Intézet Boldogasszony sugárúti központjában rendezte be egyházmegyei központját. A pápa 1923-ban engedélyezte számára, hogy elhagyja püspöki székhelyét, amit aztán a Szentatya 1925-ben ideiglenesen, 1931-ben pedig véglegesen Szegedre helyezett.

A trianoni békediktátum utáni években több, az egyházmegyéjével együtt az országhatárokon túlra került főpap hagyta el – mindig az adott utódállam hivatalos szerveinek nyomására – székhelyét (például Batthyány Vilmos nyitrai püspök, Papp Antal munkácsi görög katolikus püspök stb.), de nekik le kellett mondaniuk a méltóságukról. Csak Glattfelder Gyulának volt lehetősége püspöki székét megtartania, sőt egyházmegyei székhelyét is módosítania. Mindez a katolikus egyház római vezetésének bizalmát és megbecsülését is kifejezte.

De nemcsak az Apostoli Szentszék elismerését bírta Glattfelder, hanem a magyar kormányét – s kifejezetten Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterét – is. Ennek talán legemblematisabb megnyilvánulása az volt, hogy a korábban (1908 és 1911 között) csanádi püspökként is szolgált Csernoch János bíboros, esztergomi érsek – a történelmi Magyarország utolsó hercegprímása – 1927. évi halála után a kormány az esztergomi érseki székebe ajánlott jelöltjei között őt az első helyen tüntette föl.

Hogy mégsem Glattfelder Gyula lett a magyar katolikus egyház első számú főpapja, annak két oka van. Egyrészt a Szentatya, XI. Piusz pápa személyes jóbarátja (s az 1917-es kánonjogi kódex megalkotásában munkatársa), Serédi Jusztinián mellett tette le a voksát (aki végül 1945-ös haláláig állt a hazai katolicizmus élén). Másrészt az Apostoli Szentszék – éppen az Osztrák–Magyar Monarchia utódállamai iránti tapintatból, s az azok területén élő katolikus érdekeit szem előtt tartva – nem akart olyan esztergomi érseket, aki a trianoni határokon kívülről lett volna való.

A szegedi katolikus egyházmegyei központ kiépítésének folyamatában nagy szerep jutott az 1926 és 1930 között zajlott építkezéseknek, amelyek során befejeződött a szegedi székesegyház – a Dóm –, valamint elkészült és megkezdte működését a papnevelő szeminárium (amely egyházmegyeközi volt, hiszen a csanádi mellett a szatmári és a nagyváradai, s a kassai és a rozsnyói egyházmegye papnövendékei is itt tanultak) és a Szent Imre Kollégium.

A katolikus egyházi intézményfejlesztésekben és nagyberuházásokban Glattfelder Gyula két fontos szövetségesre talált új püspöki székhelyén: Klebelsberg Kunora, aki 1926-tól haláláig (1932) a város egyik országgyűlési képviselője volt és Somogyi Szilveszterre, aki 1915-től 1934-es elhunytáig a polgármesteri tisztséget töltötte be. Klebelsberg a Kolozsvárról elűzött Ferenc József Tudományegyetem és a Temesvárról távozni kénytelen csanádi püspökség Szegedre helyezésének fölkarolásával végső soron egy alföldi katolikus tudományos és kulturális centrumot szeretett volna létrehozni.⁶

Az állam, a tudomány és a katolikus egyház jó kapcsolata reprezentálásnak jegyében 1930. október 22. és 26. között a kormány és az egyház legmagasabb rangú vezetői jelenlétében zajlottak az ünnepek a szegedi Dóm téren, ahol egyetemi és szakrális épületeket adtak át. 1930. október 24-én, Szent Rafael

---

6 Miklós Péter (2008): Klebelsberg és a szegedi egyetem hittudományi karának terve. In: Miklós Péter szerk. (2008): A legnagyobb álmú magyar kultuszminiszter. Belvedere Meridionale. Szeged, 2008. 165–174. old.

arkangyal ünnepén Glattfelder Gyula fényes papi asszisztenciával szentelte föl a Magyarok Nagyszonyáról nevezett szegedi székesegyházat.

Klebelsberg Kuno ezen alkalommal a Dóm felszentelése, az egyetem Dóm tér épületegyüttesének, valamint a püspöki palota és a Nemzeti Emlékcsarnok átadásán beszélt a szegedi Dóm tér szimbólumértékéről is. A tér ugyanis a klebelsbergi intenciók szerint a magyar kereszténység, a magyar állam és a magyar tudomány ezeréves megbonthatatlan egységének és szövetségének a jelképe.

Mint Klebelsberg fogalmazott: „Államon, egyházon és városon kívül egyesítettük itt erőinket, sokan-sokan, akik szervező vagy tervező munkával, szellemi vagy testi erővel ennek a műnek a létrehozására egy nemesebb, egy szent demokráciában összefortunk.” Majd a kultuszminiszter hozzátette: „Legyen ez a tér egy téglába épített, kőbe vésett, ércbe öntött Nem, nem, soha!”⁷

Klebelsberg Kuno sokat fáradozott a szegedi egyetem és a szegedi katolikus egyházigazgatási központ létrejöttéért, s a Ferenc József Tudományegyetemen önálló katolikus teológiai kart szándékozott fölállítani. Ezt Glattfelder is támogatta, hiszen püspöki székének országos – kulturális és politikai – befolyását tovább erősítette volna.

A püspöki kar 1929. október 25-én, Budapesten tartott értekezletén tárgyalta a szatmári és nagyváradi római katolikus püspökségek – részben Magyarországon maradt, részben Romániához került – birtokainak ügyét.

„Megállapítandó a nagyváradi és a szatmári egyházmegyék magyarországi részének belső szükséglete, ideértve a papnevelés költségeit is – írta Klebelsberg a püspöki karnak. – Számolva a szükségletekkel, a magyar királyi kormány már nagyobb összeget bocsátott a csanádi egyházmegye rendelkezésére azért, hogy Szegeden mint egyetemi városban és a Tiszavidék legnagyobb katolikus kultúrközpontjában mód nyújtsék egy katolikus papnevelő felállítására. Az államnak rosszabbul fordult pénzügyi helyzetében belátható időn belül újabb ilyen állami hozzájárulásra alig van kilátás, és azért szükségesnek tartanám, hogy a Szegeden épülő katolikus papnevelő befejezésénél mutatkozó szükséglet fedezetére a nagyváradi és a szatmári püspökségek és a szatmári káptalannak a földreform során igénybevett ingatlanai után az állami kiegyenlítés útján befolyó összegek egy része a szükséghez képest igénybe vétessék, aminek ellenében a

7 Klebelsberg Kuno (1931): A szegedi művek. In: Uő: Világválságban. Athenaeum. Budapest. 286. old.

megnevezett vagyonságok, illetve magyarországi egyházmegyerészek e papnevelőnek a hozzájárulás arányában társtulajdonosaivá lennének.”⁸

Glattfelder a szegedi egyetem katolikus fakultása érdekében 1930. február 11-én írt Serédi Jusztinián bíboros, hercegprímás, esztergomi érseknek. Emlékeztette, hogy neki már 1928-ban vázolta Klebelsberg tervét: „Még 1928 végén voltam bátor Főmagasságodat előszóval tájékoztatni, hogy a kultuszminiszter úr azzal a tervvel foglalkozik, miszerint a szegedi egyetemen katolikus teológiai kart szervez, melyen a tanítást a Jézus Társasága látná el. Eminenciád volt kegyes jelezni akkor azon aggodalmát, hogy a tervezett fakultás esetleg hátrányára fog válni a budapesti egyetem teológiai karának s annak növendékeit elvonná, mi talán létét is kockáztatná. Erre kifejtettem, hogy igénytelen véleményem szerint erre az aggodalomra nincs reális ok, mivel a budapesti teológiai kart alimentáló [ellátó] központi papnövelde mindig rendelkezésére fog állani alapítványi helyeivel az összes egyházmegyéknek, tehát az egész ország főiskolája lesz, míg a Szegeden tervezett kar a csonka egyházmegyék s a Jézus Társaság növendékei számára alapítványnak, nem érinti a budapestinek s alapítványos szemináriumának érdekkörét, még akkor sem, ha a rendnek sikerülne saját költségén nevelési és tanrendjével máshonnan fizető növendékeket szerezni.”⁹

Glattfelder Gyula részletezte, hogy a magyar – és a szegedi – katolikus egyház számára ez vissza nem térő lehetőség. A katolikusoknak így két egyetemi karuk lehetne, és ez az egyház további erősödését szolgálná. A kultuszminiszter terve a kormánynak a katolikusok iránti jóindulatáról tanúskodik. Kiemelte, hogy az egyetemnek javarészt – Kolozsvárról érkezett – protestáns tanári testületét a katolikus teológiai kar ellensúlyozná, és gondoskodna az egyetem katolikus jellegéről.

Ennek nagy jelentősége lett volna, hiszen Horthy Miklós kormányzóra való tekintettel a református egyház a tudományos és politikai életben létszámát és anyagi bázisát jóval meghaladó szerephez jutott. „Az egyetemnek még Erdélyből magával hozott erősen protestáns tanári összetétele az új kar által lényegesen javulna katolikus irányba. Az Alföldön egy katolikus kultúrközpont létesülne, melynek súlyát a nagyérdemű rend tudományos és lelki téren egyaránt biztosítaná. Mind oly szempont, melyek horderejét Eminenciád előtt bizonyára nem kell hangsúlyozni, s ezért, amit előszóbeli előadásomban már megtettem, ezen-

8 Gergely Jenő (1984): A püspöki kar tanácskozásai. A magyar katolikus püspökök konferenciáinak jegyzőkönyveiből 1919–1944. Gondolat. Budapest. 159. old.

9 Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár. Püspöki hivatal egyházigazgatási iratai. 60/1930.

nel írásban ismétlem, méltóztassák a terv megvalósítása számára magas befolyását biztosítani” – írta a csanádi püspök a hercegprímásnak.¹⁰

Serédi Jusztinián 1930. február 23-án válaszolt Glattfelder Gyulának. Nem támogatta a szegedi hittudományi kar tervét. Félt ugyanis, hogy a kormány előbb-utóbb költségkímélés címén az egyik intézményt megszüntetné és az egyháztól elvenné a budapesti egyetem teológiai fakultását — mondván, hogy a többi felekezet hittudományi kara is vidéki egyetemeken van. (A reformátusoknak Debrecenben, az evangélikusoknak a pécsi egyetem részeként Sopronban.)

Serédi Jusztinián és Glattfelder Gyula a budapesti hercegprímási palotába összehívott püspökkari konferencia második ülésnapján, 1930. március 4-én délelőtt ismertette a szegedi teológiai fakultás tervét. A püspökök nem emeltek kifogást az elképzelés ellen. A hercegprímás megismételte aggodalmait. Féélme nem volt alaptalan, hiszen Klebelsberg miniszter utóda, a nagy történettudós Hóman Bálint oktatáspolitikájában a centralizációt képviselte. Így még a vidéki egyetemek léte (támogatásuk nagysága) is veszélybe került.

A szegedi egyetemen végül soha nem szerveztek katolikus hittudományi kart, csak a csanádi egyházmegye hittudományi főiskolája nyitotta meg kapuit. Az Apostoli Szentszék egyetemekért és szemináriumokért felelős kongregációja 1930. augusztus 28-án hagyta jóvá a szegedi papnevelde státútumait. Szeptemberben a jezsuiták vezetésével megindult az oktatás. A harminchárom papnövendék szeptember 30-án költözött be: húsz csanádi, öt nagyváradi, három szatmári, három kassai és két rozsnyói egyházmegyes kispap. Az utóbbi két csonka egyházmegye nem vállalt részt az építés költségeiből, de az intézmény fönntartását támogatta. Glattfelder püspök október 1-jén áldotta meg a szemináriumot, a kispapok nevelését a jezsuita atyákra bízta.

1936 májusában ünnepelte Glattfelder Gyula püspökké szentelésének huszonötödik évfordulóját. Ebből az alkalomból – Balogh István szeged-alsó-központi plébános szervezésében – lampionos és fáklyás felvonulással és közös énekléssel köszöntötték hívei (több ezren) a szegedi Dóm téren. A lampionok a püspök címerének színei mellett a magyar nemzeti trikolor színeiben pompáztak, s – többek között – kereszt alakot formáztak.

Az eseményen részt vevő és jubiláló főpásztort köszöntő díszvendégek között – mások mellett – ott volt Hóman Bálint történészprofesszor, vallás- és közoktatásügyi miniszter, Breyer István győri megyéspüspök, Nagyszombathy Miksa altábornagy, a szegedi vegyes dandár parancsnoka, Pálfy József, Szeged polgár-

¹⁰ Uo.

mestere, Imecs György szegedi főispán, Zichy János gróf, valóságos belső titkos tanácsos, kereszténypárti politikus, valamint a szegedi egyetem rektora és dékánjai.

A negyedszázada apostolutódként szolgáló Glattfelder ezekkel a szavakkal adott áldást az öt ünneplőkre: „Legyen ennek a mai ünnepnek minden akkordja imádság, hogy áldás szálljon mindenkire, aki az életében a kereszt harcait harcolja. Szálljon Isten bőséges áldása erre az országra, hogy a magyar nép végre boldog napokat lásson.”¹¹

Glattfelder Gyula a magyar törvényhozás felsőházának 1938. június 27-i ülésén, az államalapító király emlékének és munkásságának a törvénybe iktatása, s az annak tiszteletére Székesfehérváron tartott országgyűlés lehetőségének vitáján a következőképpen szólt Szent István érdemeiről és történelmi jelentőségéről: „Szent Istvánban nemcsak a nagy királyt, nemcsak a nagy hadvezért, nemcsak a kiváló törvényalkotót kell tisztelnünk, hanem elsősorban a szentet kell meglátnunk. Szeretném, ha ez mindenkinek a tudatába menne át és ráeszmélne ennek a nemzetnek minden fia arra, hogy a szentek heroizmusa az, amelyre mindig, de különösen ilyen zord időben, mint aminőben ma él a magyarság, szükség van. A szentekben megnyilatkozó erő és a szellemiség hősi foka az, amit idézni akarunk, ez az, amit törvénycikkbe foglalni kívánunk, hogy a nemzetnek ifja és örege egyaránt ráeszméljen arra, hogy a múlt sikerei és a múlt dicsősége ehhez a szellemhez és ehhez a heroikus erő kifejtéshez fűződtek.

Azt lehetne mondani, mélyen tisztelt Felsőház, hogy az ilyen törvényalkotás talán tisztán ideális dolog, vagy inkább romantika, holott nem az. Nem romantika akar az lenni, amikor a múltat idézzük, hanem igenis, nagy szükséglet különösen olyan korban, amikor a tradícióikat olyan könnyen semmibe veszik és olyan könnyen lesajnálják. A múltat tisztelni és a múltat idézni tudó nemzet a saját jövőjén dolgozik és amikor mi múltunk legkimagaslóbb egyéniségének emlékét iktatjuk törvénytárunkba törvénycikk formájában, akkor tulajdonképpen a jövő érdekében akarjuk felfokozni és kibontakoztatni azokat az erőket, amelyek ebben a népben rejlenek és amelyeknek Szent István nyomán való kifejtése és érvényesítése a szebb magyar jövőt fogja biztosítani. [...]

Amikor azonban Szent István emlékét törvénybe kívánjuk iktatni, akkor arról sem tudnánk megfeledkezni, hogy Szent István, amint az ő korában modern uralkodó volt, úgy ha ma élne és bizonyos tekintetben él ma is – korunkban is – a modern élet igényeit kívánná kielégíttetni. Ha van valami óhajlás, amelyet

---

11 Délmagyarország, 1936. május 15.

ennek a törvénycikknek alkotásával kapcsolatban kifejezésre juttatni kívánnék, ez az óhajtás, vagy áhítás, vagy remény – nem tudom, minek nevezzem – az volna, vajha Szent István emlékét nemcsak ünnepi manifesztációval, hanem alapos, átfogó szociális alkotással is meg tudnók örökíteni” – hangzott el a csanádi főpásztor szájából a felsőház ülésén 1938 nyarán.¹²

3.4. Utolsó évei

A művelt, s a tudományban és a politikában, valamint az egyházi- és közéletben jártos Glattfelder Gyulát XII. Piusz pápa 1942 szeptemberében kalocsai érsekké nevezte ki. 1942 novembere és 1943 tavasza között többször tervbe volt véve a kalocsai érseki szék elfoglalása és a főegyházmegye irányításának átvétele, azonban súlyosbodó betegsége és romló egészségügyi állapota ezt nem tette lehetővé. 1943 májusában pedig orvosai – élükön Purjesz Béla professzorral – tanácsára hivatalosan is lemondott a kalocsai érsekségről. A Szentatya elfogadta döntését, s tisztelete jeléül engedélyezte számára az érseki cím megtartását. Glattfelder innentől mint „csanádi érsek-püspök” jegyezte a hivatalos dokumentumokat.

Erről a korabeli sajtó a következőképpen számolt be. „Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök kinevezett kalocsai érsek megrendült egészségi állapotára tekintettel a Szentatya kalocsai érseki tiszte alól felmentette és számára érseki méltóságot adományozva, reábizta a csanádi püspökség további kormányzását. Eszerint dr. Glattfelder Gyula, mint érsek-püspök lesz tovább is a csanádi egyházmegye püspöke. A kalocsai főegyházmegyét viszont a kalocsai érseki szék betöltéséig dr. Horváth Győző felszentelt püspök, káptalani helynök, a kalocsai érseki javadalmat pedig dr. Beresztóczy Miklós miniszteri biztos fogja kormányozni.”¹³

Glattfelder Gyula 1943 nyarán hetekig a budapesti Szieszta Szanatóriumban kezeltette magát, ahol 1943. augusztus 30-án hunyt el. Az általa fölszentelt szegedi Dóm altemplomában helyezték örök nyugalomra.

Halász Pál címzetes apát, a szegedi székeskáptalan kanonokja, az Actio Catholica csanádi egyházmegyei igazgatója az alábbi szavakkal érzékeltette egykori

12 Az 1935. évi április hó 27-re hirdetett országgyűlés felsőházának naplója. III. köt. Atheaneum, Budapest, 1938. 479. old.

13 Délmagyarország, 1943. május 15.

püspökének jellemét és karakterét a *Délvidéki Szemle* című folyóirat hasábjain megjelent nekrológiájában: „Az igazság szolgálatában is mindig a fegyelem embere maradt a nagy püspök. Közismert tulajdonsága volt a mindig hűvös tárgyilagossággal mérlegelő, bölcsen megfontoló, a fejleményeket mindig kívárni tudó józanság. Ítéleteiben és elhatározásaiban nyoma nincs a hirtelenkedésnek vagy a kapkodásnak: mindig és mindenki, még ellenfeleiben is, tudta értékelni a jót és a jóakaratot. Jelmondatát: »justum amore – szeretettel szolgálni az igazat«, szinte maradék nélkül megvalósította s azt a szeretetet, amellyel az igazságot szerette, mindig átvitte az emberekre is, úgyhogy aki vele tárgyalt, mindig azzal a felemelő érzéssel távozott, hogy jó volt nála lenni, vele társalogni, közelében megpihenni. A jellem, szép egyéniség másik alkotó eleme: a lelki egyensúly is imponáló erővel bontakozott ki azokban a megnyilatkozásaiban, amelyekkel a katolikus életelveket, vagy a magyarságot képviselnie kellett.”¹⁴

FELHASZNÁLT IRODALOM

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár. Püspöki hivatal egyházigazgatási iratai. 60/1930.

NYOMTATOTT FORRÁSOK

Az 1935. évi április hó 27-re hirdetett országgyűlés felsőházának naplója. III. köt.

Atheaneum, Budapest, 1938.

Délmagyarország, 1936. május 15.

Délmagyarország, 1943. május 15.

FELDOLGOZÁSOK

Bélteky József [Glück Jenő] (1996): Sajtóvisszhangok Glattfelder Gyula temesvári püspöki működésének utolsó éveiből. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1996/3–4. szám 137–153. old.

Gergely Jenő (1984): A püspöki kar tanácskozásai. A magyar katolikus püspökök konferenciáinak jegyzőkönyveiből 1919–1944. Gondolat. Budapest.

---

¹⁴ Halász Pál (1943): Dr. moóri Glattfelder Gyula. *Délvidéki Szemle*, 1943/2. szám 479. old.

- Gulyás László (2012):** A Horthy-korszak külpolitikája. 1. köt. Az első évek. 1919–1924. Attraktor Kiadó. Gödöllő.
- Gulyás László (2012):** A Délvidék története 2. A török kiűzésétől Trianonig 1683–1920. Közép-Európai Monográfiák 6. Egyesület Közép-Európa Kutatására. Szeged.
- Gulyás László (2013):** A Délvidék története 3. Trianontól a királyi Jugoszlávia összeomlásáig. Közép-Európai Monográfiák. 8. Egyesület Közép-Európa Kutatására. Szeged.
- Halász Pál (1943):** Dr. moóri Glattfelder Gyula. Délvidéki Szemle, 1943/2. szám 476–480. old.
- Klebsberg Kuno (1931):** A szegedi művek. In: Uő: Világválságban. Athenaeum. Budapest.
- Miklós Péter (2004):** Város, egyház, társadalom. Tanulmányok a szegedi katolicizmus történetéről. Bába Kiadó. Szeged.
- Miklós Péter (2008):** Klebsberg és a szegedi egyetem hittudományi karának terve. In: Miklós Péter szerk. (2008): A legnagyobb álmú magyar kultuszminiszter. Belvedere Meridionale. Szeged, 2008. 165–174. old.
- Miklós Péter (2016):** Furcsa fordulatok. Trianon hatása Szeged és a csanádi püspökség történetére. Szeged, 2016/7–8. szám 16–17. old.
- Vizi László Tamás (2016):** A sérelmi politizálástól a nemzeti összetartozásig. Trianon, revízió, határkérdés, nemzetegyesítés (1920–2010). CEPoliti. Budapest.
- Zombori István szerk. (1995):** Igazságot – szeretettel! Glattfelder Gyula élete és munkássága. METEM–KÉSZ. Budapest–Szeged.